

Відгук

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Юринець Зорини Володимирівни

на дисертаційну роботу

Шишковського Сергія Вікторовича

«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ПРОЄКТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»

1. Актуальність теми та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

На сучасному етапі економічного розвитку Україна проходить процес реформації. Більшість суб'єктів господарювання зіштовхуються з проблемою високої конкуренції, застарілих технологій і, як наслідок, з неприбутковою діяльністю. Тому важливим аспектом перспективного розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання є зосередження на інноваційній діяльності. Підвищення ролі інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в економіці, формування стратегії їхнього розвитку дає змогу забезпечити національне суспільно-економічне середовище новітніми можливостями зростання із потужним інноваційним потенціалом, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних господарюючих суб'єктів.

Концептуальною основою забезпечення стабільності функціонування промислових підприємств в умовах динамічного економічного середовища повинна бути науково обґрунтована стратегія розвитку. Потреба в постійному оновленні технології змушує вводити наукові та проектні розробки в систему діяльності підприємств, орієнтуючи їх на прискорення інноваційних процесів та реалізацію проектів розвитку.

Дисертація виконана відповідно до затверджених планів комплексних робіт Національного університету «Львівська політехніка». Дослідження виконано в

межах науково-дослідної роботи кафедри технологій управління Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Управління економічною діяльністю суб'єктів господарювання на проектних засадах в умовах інтернаціоналізації» (номер державної реєстрації № 0117U004475). Особистий внесок автора полягає в удосконаленні науково-методичного підґрунтя визначення сутності розвитку підприємств, їхньої типології, а також розробленні інструменти проектно-орієнтованого розвитку суб'єктів господарювання в умовах інтернаціоналізації (акт впровадження від 02.03.2023 р.).

Теоретико-методологічні підходи та практичні рекомендації із управління розвитком підприємств на засадах проектних інструментів мають істотне значення для розвитку економічної науки та відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформованих у дисертації та їх достовірність

Вивчення змісту дисертації, реферату та наукових публікацій автора дозволило підтвердити, що основні положення дисертації, авторські підходи, висновки та наведені рекомендації, викладені у дисертації Шишковського Сергія Вікторовича, логічні, послідовні, достовірні, обґрунтовані, докладно пояснені та не суперечать усталеним теоретичним підходам.

Основні наукові положення, методичні розробки, висновки та практичні рекомендації, які змістовно розкриті у дисертації Шишковського Сергія Вікторовича, сформовані та розвинуті на сучасних теоретичних та методологічних підходах до управління розвитком підприємств на засадах проектних інструментів.

Теоретичні положення, прикладні аспекти та практичні рекомендації базуються на застосуванні сукупності загальнонаукових та спеціальних методів, принципів і прийомів: загальнотеоретичні – під час формування понятійно-термінологічних категорій, концепцій; спеціальні – для побудови системи показників оцінювання розвитку підприємства та здійснення маркетингового аналізу; міждисциплінарні – для аналізування, оцінювання прогнозування діяльності підприємств та унаочнення результатів; порівняльного аналізу – для

визначення сутності розвитку підприємств і понять, пов'язаних з розвитком; деталізації та синтезу – для уточнення понять «розвиток підприємства», «потенціал», «функціональна активність», «результат діяльності»; статистичного аналізу – дослідження стану і динаміки діяльності підприємства; бізнес-аналізування – для здійснення просторового і часового аналізу результатів діяльності підприємства та виявлення тенденцій його розвитку; економетричного моделювання – для побудови економетричних моделей прогнозування розвитку підприємств; методи штучного інтелекту – для прогнозування розвитку підприємств; темповий метод – для побудови моделі системного оцінювання розвитку підприємства; методи і прийоми графічного та табличного відображення – для наочного представлення теоретичних і методичних результатів дослідження; абстрактно-логічний – для розроблення та формування теоретичних узагальнень та висновків дисертаційного дослідження.

Одержані за результатами дослідження наукові положення, висновки та рекомендації сформовано за працями закордонних та вітчизняних вчених та фахівців з питань розвитку діяльності підприємства, нормативно-правових актів і Законів України та Європейського Союзу, аналітичні матеріали державних та міжнародних статистичних організацій, дані статистичної звітності промислових підприємств України.

3. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Шишковського Сергія Вікторовича є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні, державною мовою, основні положення достовірні, а елементи наукової новизни обґрунтовано та доведено до практичного застосування. Стиль викладення відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій. Структура роботи характеризується логічною послідовністю та гармонійністю. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформовано мету і завдання, предмет та об'єкт, методи дослідження, викладено наукову

новизну і практичне значення одержаних результатів, вказано особистий внесок здобувача та висвітлено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічний базис розвитку підприємства на засадах проєктних інструментів; розвинуто понятійно-термінологічний апарат з управління розвитком підприємств і типологію розвитку суб'єктів господарювання, з відображенням характерних особливостей їхньої трансформації, шляхом здійснення організаційно-структурних, операційних та ін. нововведень; розроблено положення, відповідно до якого розвиток підприємства розглядається як процес перманентної зміни одного, декількох або усіх елементів трикутника розвитку та набуття ним властивостей (с. 35-59); представлено концептуальні моделі управління розвитком підприємств та його складових (с. 60-64); розроблено концепцію управління розвитком підприємств на засадах проєктного менеджменту (с. 71-87).

У другому розділі сформовано зміст виокремлених стратегій розвитку підприємства (с. 103-105); здійснено емпіричне оцінювання можливості застосування певних методів прогнозування (с. 124-125); сформовано графічне представлення зв'язку між формами і функціями інфографіки та видами інфодизайну впродовж життєвого циклу проєкту (с. 140-142); розвинуто види цілей і результатів діяльності суб'єкта господарювання (с. 147-149).

У третьому розділі проаналізовано показники соціально-економічного розвитку підприємств України (с. 165); ідентифіковано тип розвитку підприємства за показниками виробничо-господарської діяльності (с. 181-184); сформовано характеристику методів оцінювання розвитку підприємства (с. 200-202).

У четвертому розділі виділено фактори впливу та показники, що відображають їхню дію на розвиток промислових підприємств України (с. 223-225); проведено ретроспективне передбачення, діагностування та проспективне передбачення майбутнього стану суб'єкта господарської діяльності за даними динамічних рядів домінантних критеріїв розвитку за методом подвійного вирівнювання (с. 249-252); розраховано показники якості прогнозу розвитку АТ «Галичфарм» за методом подвійного вирівнювання, за експоненційною та авторегресійною моделями (с. 265-273).

В п'ятому розділі розроблено графічну модель управління розвитком підприємства (с. 280); розглянуто новітні інструменти управління розвитком підприємств (с. 304-309); оцінено сильні та слабкі сторони методології гнучкого менеджменту (с. 335).

Отже, дисертаційна робота є завершеною науковою працею, де змістовно та логічно висвітлено проблеми та запропоновано напрями їх вирішення у сфері економіки та управління підприємствами.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендації, сформульованих у дисертації

Наукові доробки дисертанта становлять істотний перелік теоретичних, методологічних та практичних результатів, серед яких найбільш суттєвими є ті, що розроблено вперше: розроблено положення, згідно якого розвиток підприємства розглядається як процес перманентної зміни одного, декількох або усіх елементів трикутника розвитку та набуття ним властивостей, що призводить до переходу суб'єкта господарської діяльності в новий стан з появою чогось якісно нового, або з новим поєднанням існуючих елементів та виникненням нового результату; запропоновано систему взаємопов'язаних моделей (концептуальна, базова, робоча, числова) для гнучкого формування програми інноваційного розвитку підприємства, кожна з яких послідовно конкретизує зміст вибраної стратегії управління розвитком на проєктних засадах; розроблено інструментарій прогнозування розвитку підприємства за ретроспективними даними домінантних критеріїв розвитку (динамічними рядами) з урахуванням нерівномірної зміни цінності інформації в часі та здійснення подвійного покрокового вирівнювання рівнів динамічного ряду, що дозволяє встановити якісні прогностичні оцінки критеріїв розвитку підприємства.

Наукова новизна результатів полягає також в удосконаленні: моделі ідентифікування типу розвитку, яка, на відміну від існуючих, враховує виокремлені типологічні ознаки і на основі статистичних показників динаміки кількісних характеристик домінантних критеріїв розвитку, дозволяє аргументовано встановити тип розвитку та, відповідно, обґрунтувати вибір стратегії подальшого

розвитку підприємства; моделі формування програми розвитку промислового підприємства, яка, на відміну від існуючих, охоплює сукупність критеріїв розвитку, що відображають інтереси стейкхолдерів процесу виробництва, реалізації та споживання продукції, а також сукупність внутрішніх (потенціал) і зовнішніх (попит, ресурси) обмежень на діяльність підприємства; концептуальні положення щодо управління розвитком підприємства, які, на відміну від існуючих, передбачають формування гібридної системи менеджменту, яка об'єднує діючу систему управління з системою проектного менеджменту в єдине цілісне утворення з опертям на методологію проектного менеджменту; організаційну структуру системи управління суб'єктом господарської діяльності, яка на відміну від існуючих, імплементує систему проектного менеджменту у вигляді проектного офісу в діючу на підприємстві систему менеджменту, що призводить до утворення інтегрованої системи менеджменту на єдиній методологічній основі, та забезпечує її конкурентну перевагу щодо розроблення оптимальних рішень в умовах ризику і перманентних змін бізнес-середовища; методу оцінювання розвитку суб'єкта господарювання у багатовимірному критеріальному просторі, який, на відміну від існуючих, враховує застосування таксономічного аналізу, як дієвого інструменту оцінювання просторового та часового розвитку за значенням таксономічного показника наближеності його стану до «ідеального», та використання модифікованого методу скаляризації векторних величин до інтегральної оцінки адитивного виду, що відповідає баченню розвитку як процесу позитивної зміни принаймні одного з критеріїв розвитку.

Сутність інших наукових результатів, що мають різний рівень наукової новизни полягає у такому: розвинуто понятійно-термінологічний апарат з управління розвитком суб'єкта господарської діяльності, уточнено сутність дефініцій «розвиток», «потенціал», «функціональна активність», «ділова активність», зокрема, зміст дефініції розвиток підприємства як процесу його постійних кількісних, якісних та структурних змін задля досягнення встановленої мети, що забезпечує формування однозначної типології розвитку підприємства; розвинуто типологію розвитку підприємств з відображенням характерних особливостей їхньої трансформації шляхом здійснення організаційно-структурних,

операційних та ін. нововведень в умовах динамічної зміни середовища функціонування, на основі введення кількісних умов на значення показників динамічного ряду критеріїв розвитку підприємства, що дозволяє підтвердити існування та встановити тип розвитку; систему бізнес-аналізування (економічного, маркетингового, фінансового аналізу; оцінювання; моделювання; прогнозування) розвитку суб'єкта господарської діяльності на основі адекватного застосування апробованих та вчасного розроблення за необхідності модифікованих інструментів – загальних (моделювання, статистичне аналізування тощо), спеціальних (методи маркетингового дослідження, фінансового аналізу, індексний метод тощо), а також універсальні методи (штучного інтелекту, нейронних мереж, BIG DATA тощо).

Представлені наукові результати містять наукову новизну та забезпечують виконання завдань дослідження.

5. Теоретична і практична цінність положень, результатів дослідження та висновків дисертації

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретичних підходів до управління розвитком підприємств на засадах проєктних інструментів. У представленому понятійно-термінологічному управлінні розвитком підприємств на засадах проєктних інструментів, зокрема, розвинуто сутність дефініцій «розвиток», «потенціал», «функціональна активність», «ділова активність», зокрема, зміст дефініції розвиток підприємства як процесу його постійних кількісних, якісних та структурних змін задля досягнення встановленої мети, що забезпечує формування однозначної типології розвитку підприємства.

Окремі положення дисертації (впроваджено підхід щодо бачення розвитку підприємства як процесу перманентної зміни одного, декількох або усіх елементів трикутника розвитку (потенціалу, функціональної активності, результату діяльності) та набуття ним властивостей, що призводить до переходу в новий стан з появою чогось якісно нового, або з новим поєднанням існуючих елементів і виникненням нового результату; підхід до прогнозування розвитку підприємства за ретроспективними даними домінантних критеріїв розвитку (динамічними рядами) з урахуванням нерівномірної зміни цінності інформації в часі та здійснення

подвійного покрокового вирівнювання рівнів динамічного ряду за ковзною середньою арифметичною зваженою середнього з використанням відповідного до характеру зміни динамічного ряду розподілу коефіцієнтів вагомості інформації, що дозволяє встановити якісні прогностні оцінки критеріїв розвитку підприємства (активи балансу, чистий дохід, чистий прибуток) на короткострокову перспективу в умовах часової вибірки обмеженої довжини; метод гнучкого формування програми поступального інноваційного розвитку підприємства на основі використання системи взаємопов'язаних моделей (концептуальна, базова, робоча, числова), кожна з яких послідовно конкретизує зміст вибраної стратегії управління розвитком на проєктних засадах; методичні рекомендації із управління розвитком підприємства використано у діяльності: Львівської торгово-промислової палати, ТОВ «Компанія Фаворбуд»; ТОВ «АУРА»; АТ «Прикарпаттяобленерго»; СП ТОВ «Сферос-Електрон».

Інші результати дисертації Шишковського Сергія Вікторовича мають потенціал до впровадження на підприємствах, у органах державної влади, наукових установах.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації в опублікованих працях

За темою дисертаційної роботи теоретичні, методичні та прикладні розробки, основні положення, рекомендації та пропозиції Шишковського Сергія Вікторовича достатньо повно викладено в опублікованих наукових працях. Авторський доробок викладено у 49 наукових праць загальним обсягом 111 друк. арк. (з яких особисто автору належать 75 друк. арк.), зокрема: 4 статті у виданнях, що індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science; 17 статей у наукових фахових виданнях України (з них 3 одноосібно), з яких 17 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 7 монографій у співавторстві; 18 публікацій у матеріалах конференцій; 1 підручник у співавторстві та 2 навчально-методичні видання у співавторстві.

Зміст опублікованих наукових праць та характер видань відповідають вимогам МОН України, пропонованим для повноти висвітлення отриманих результатів

дисертаційної роботи на здобуття ступень доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Визначаємо:

а) основні результати дисертації Шишковського Сергія Вікторовича висвітлено у відкритому друці. Особистий внесок автора у колективних наукових роботах відображено в переліку публікацій у рефераті;

б) наукові доробки, ідеї щодо використання представлених у роботі теоретико-концептуальних і методологічних засад та інструментарію, загальні наукові принципи і результати апробовано та впроваджено у практику;

в) результати дисертації Шишковського Сергія Вікторовича оприлюднені у практиці.

7. Відповідність дисертації профілю спеціальності

Науковий стиль дисертаційної роботи Шишковського С. В. «Управління розвитком підприємств на засадах проектних інструментів» та її зміст відповідають вимогам наукових праць на здобуття ступеня доктора наук. Зміст та результати дисертації відповідають профілю спеціальності 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Шишковського С. В., доцільно звернути увагу на деякі положення, що є дискусійними, недостатньо розкритими, потребують пояснення у процесі захисту дисертації та у подальших наукових дослідженнях дисертанта:

1. У дисертаційній роботі як об'єкт дослідження визначено управління розвитком підприємств на засадах проектних інструментів. Проте у роботі окрім проектних інструментів розглядаються також спеціальні інструменти (інфографічні та графо-аналітичні). Автору доцільно було б детальніше зупинитись на проектних інструментах.

2. Рис. 1.3. «Взаємодія елементів розвитку соціально-економічної системи підприємства» (с. 60) є спрощеним графічним представленням взаємодії елементів

розвитку підприємства. Таке графічне відображення повністю не розкриває зміст взаємодії складових розвитку як комплексного поняття. Окрім того, дискусійним є відображення лише 2 складових розвитку, а саме потенціалу та функціональної активності.

3. У табл. 1.5 «Типові проблеми розроблення проєктів розвитку та напрями їх вирішення» (с. 78) виділено три групи типових проблем в процесі формування проєктів розвитку. Дискусійним є обмеження лише трьома групами проблем, що потребує ретельного пояснення.

4. У табл. 2.2 «Інструменти управління розвитком організації» наведено розподіл інструментів управління відповідно до етапів управління розвитком підприємства, але відсутні проєктні інструменти, що вимагає обґрунтування (с. 106).

5. У п. 4.2 аналізується динаміка показників підприємств за 2010-2020 рр. Не зрозуміло, чому саме такий часовий проміжок обрано та чи не варто було б розширити часові рамки для ретроспективного аналізу.

6. Доцільно було б більше детальніше аргументувати необхідність використання показників: активи, чистий дохід, чистий прибуток, як домінуючих критеріїв розвитку (с. 283).

9. Загальна оцінка дисертаційної роботи, її відповідність існуючим вимогам

та висновки

Дисертація Шишковського С. В. «Управління розвитком підприємств на засадах проєктних інструментів» за змістом є завершеною науковою працею, в якій одержані науково-обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що у сукупності є суттєвими для розвитку економічної науки. Виявлені недоліки та дискусійні питання не знижують теоретичної цінності та прикладної значимості отриманих здобутків, що дає змогу позитивно оцінити наукове дослідження, визначити актуальність вибору його тематики, високий рівень обґрунтованості положень наукової новизни, адекватність висновків і рекомендацій.

Таким чином, дисертаційна робота Шишковського Сергія Вікторовича відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора економічних наук, пп. 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – Шишковський Сергій Вікторович заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

Офіційний опонент:

професор кафедри менеджменту

Львівського національного університету

імені Івана Франка,

доктор економічних наук, професор

З.В. Юринець

Підпис Юринець З.В. ЗАСВІДЧУЮ:

Учений секретар Вченої ради

Львівського національного університету

імені Івана Франка

